

[Význam roku 1968 v Československu pro nahlédnutí pravdy]

22. V. [780522-1]

(26) (2) (SSaŽ – Vysočany, 22. 5. 78 dopoledne.)

Při posuzování správných rozhodnutí a chyb politického vedení v roce 1968, jakož i při posuzování, zda politický vývoj v tom roce lze hodnotit pozitivně či negativně, zda dosažené výsledky dovolují mluvit o úspěších či spíše o neúspěších apod., v první řadě záleží na naší stupnici hodnot a na cíli, o němž máme za to, že ho mělo být (a event. bylo) v první řadě dosaženo. Po mém soudu nelze postup politického vedení (zejména postup Dubčekův) z hlediska čistě technicky politického hodnotit jinak než jako naivní, diletantský, nedomyšlený, od počátku k nezdaru odsouzený. Situace totiž nesignalizovala žádné vnitřní přesuny či dokonce otřesy v sovětské společnosti, které by mohly odvést pozornost politického vedení sovětského k domácím záležitostem na první místo. Nic nenasvědčovalo ani tomu, že by Sovětský svaz byl ochoten či dokonce nakloněn respektovat uvolnění v našich zemích (tzv. liberalizaci), ani tomu, že v případě napětí či konfliktu by Západ byl ochoten či dokonce nakloněn zasáhnout v náš prospěch. Naopak bylo známo, že ani za Chruščova nebyla liberalizace trpěna, dokonce ani v polském způsobu, natož v maďarském. Jinými slovy: každému politicky myslícímu člověku muselo být jasné, že se lze sovětskému zásahu vyhnout jen při krajně opatrném postupu. Dubček sám i většina předních polednových politiků byli sice váhaví, ale nikoliv opatrní; dělali dojem, že situaci nemají v rukou (ačkoliv skutečná moc nikdy z jejich rukou ani zčásti nepřešla jinam), nechali se „postrkovat“ událostmi, ale pokud jde o eventuelní intervenci, byli – jak se zdá – pozoruhodně bezstarostní. Protože však tato „bezstarostnost“ je např. u Dubčeka doložitelná ještě v posledních dnech před intervencí, muselo by se u něho předpokládat příliš mnoho naivity a diletantismu. Proto jsem nakloněn věřit, že považoval za **důležitější** než zabránit **intervenci** něco jiného; jsem nakloněn vidět, že z čistě technického politického stanoviska nesmyslný, absurdní „politický“ (či spíše „apolitický“) postup měl smysl na jiné oné technicko-politické rovině. Ale ať už to byl (a je) pohled Dubčekův či není, sám jsem přesvědčen, že skutečný význam „československého jara“ nebyl v tom, čeho se politicky dosáhlo (toho bylo celkem málo a bylo to stále krajně labilní a nezajištěné), ale čeho se dosáhlo v nahlédnutí věcí, tedy noeticky, a ovšem také čeho se dosáhlo mravně a duchovně. Politicky se

nedalo mnoho dělat (a ostatně ani mnoho zkazit). Proto je třeba posuzovat „československé jaro“ na prvním místě z jiných než technicky politických aspektů.

To není motivováno úsilím za každou cenu zachránit nějaký hlubší význam, nějaké podstatné pozitivum tam, kde jde o zřejmý politický neúspěch. Po stránce duchovní a mravní bylo a je možno kritizovat rovněž mnohé, k čemu došlo a zejména k čemu nedošlo. Ale vedle lidské zmatenosti (tj. „*hominum confusio*“) tu nelze nevidět smysl, který přesahuje lidské úmysly a lidská přání (tj. „*Dei providentia*“ ve známém švýcarském hesle). Zkrátka a jednoduše řečeno: kdyby byl postup Dubčekův a vůbec tehdejšího politického vedení „rozumnější“, politicky „reálnější“, doma pevnější a vůči Moskvě opatrnější a kamuflovanější (anebo naopak vojensky pohotový a o mezinárodní záštity dbalejší), nikdy by se nevyvinula situace tak, aby se naráz objasnilo tolik věcí a aby naráz prohlédlo (nebo alespoň mohlo prohlédnout) tolik lidí, kteří po leta některé věci nechtěli a neuměli vidět. K tomu bylo právě zapotřebí i oné nelegální „mezinárodní pomoci“ spřátelených států, která jen spoře přikrývala faktickou velmocenskou, imperiální intervenci; a bylo k tomu zapotřebí oné absolutní nepřipravenosti na ni, absenci jakéhokoliv vojenského nebo i jen vojensky připomínajícího odporu a také absenci jakéhokoliv pokusu o pomoc odjinud. Tady nešlo o nějakou prokazatelnou národní kvalitu nebo superioritu politického vedení na naší straně; ta se ukázala ostatně ve světle pravdy jako stejně nevalná a problematická. Tady šlo o víc než o nás; šlo o pravdu. A já si opravdu nedovedu představit, že by se za jiných okolností a při jiném, jakkoliv „lepší“ a „kvalitnějším“ postupu vedoucích politiků mohla právě sama pravda ukázat, vyjevit lépe a plněji než právě tenkrát. Politikové mohou být frustrováni, politologové rozčarováni, obyčejní lidé zklamaní a otrávení atd. – ale filosofové a filosoficky senzitivní historici mají důvod k obdivu, ano k nadšení. Toto je podstata roku 1968 v naší národní historii, v historii celého sovětského bloku, jak se vytvořil po druhé světové válce, v historii moderního socialismu a komunismu, v historii Evropy, a dokonce v politické historii celého světa.